

З М І С Т

Економіка

Mahdich A.S.	Policy response of Asian economies to covid-2019 pandemic: China, the Republic of Korea, Japan DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-1.....	5
Берзон С.Ю.	Кількісні аспекти перебігу сучасної економічної кризи в Україні DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-2.....	13

Фінанси і бухгалтерський облік

Задоя О.А.	Державна заборгованість як загроза економічній безпеці країни DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-3.....	23
Міро І.М.	Оцінка рівня банківської безпеки України, як елемент управління фінансовою безпекою DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-4.....	33

Менеджмент і маркетинг

Шевченко В.М., Мямліна А.В., Каменєв О.Ю.	Розробка моделі виведення нового товару в групі гербіцидів аграрного підрозділу «Байер CropScience» на споживчий ринок DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-5.....	48
Мостова А.Д., Познякова Т.А.	Удосконалення управління розподілом та збутом продукції торговельного підприємства з використанням цифрових технологій DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-6.....	59
Іванова М.І., Яшкіна Н.В., Трифонов О.В.	Оцінка персоналу як основа системи мотивації фінансових установ у кризових умовах DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-7.....	71

Світове господарство

Пелех О.Б.	Структурні зміни експорту та імпорту товарів України на початку XXI ст. DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-8.....	79
Ключник Р.М.	Розвиток економіки Ірану в умовах санкцій DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-9.....	94

Рецензії

Задоя А.О.	Нова парадигма статистичної науки: фундаментальне дослідження передумов, змісту і тенденцій DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-10.....	101
------------	---	-----

CONTENTS

Economy

- Mahdich A.** Policy response of Asian economies to covid-2019 pandemic:
China, the Republic of Korea, Japan
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-1..... 5
- Berzon S.** Quantitative aspects of the current economic crisis in Ukraine
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-2..... 13

Finance and Accounting

- Zadoia O.** Government debt as a threat to the country's economic security
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-3..... 23
- Miro I.** Assessment of the level of banking security in Ukraine as the component
of financial security in Ukraine
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-4..... 33

Management and marketing

- Shevchenko V.,
Miamlina A.,
Kamenev A.** Development of a model for the launch of a new goods in the herbicide group
of the agrarian division «Bayer CropScience» to the consumer market
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-5..... 48
- Mostova A.,
Pozniakova T.** Improvements in management of distribution and sale of products
of a trade enterprise using digital technologies
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-6..... 59
- Ivanova M.,
Yashkina N.,
Tryfonova O.** Employee performance evaluation as the basis of the motivation
system for financial institutions in crisis conditions
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-7..... 71

World economy

- Pelekh O.** Structural changes in exports and imports of Ukrainian goods
at the beginning of the 21st century
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-8..... 79
- Kliuchnyk R.** The development of the economy of Iran under sanctions
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-9..... 94

Reviews

- Zadoia O.** A new paradigm of statistical science: fundamental study
of prerequisites, content and trends
DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-10..... 101

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Голова редакційної ради – Б.І. Холод,
доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).

Заступник голови редакційної ради – А.О. Задою,
доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).

Члени редакційної ради

С.Б. Вакарчук, доктор фізико-математичних наук,
професор (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
В.А. Павлова, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
А.А. Степанова, доктор філологічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
О.Б. Тарнопольський, доктор педагогічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор – Б.І. Холод,
доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).

Заступник головного редактора – А.О. Задою,
доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).

Відповідальний секретар – Л.В. Пилипчук
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).

Члени редколегії

Т.М. Болгар, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
Ю.І. Данько, доктор економічних наук, професор
(Сумський національний аграрний університет).
Г.О. Крамаренко, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
С.В. Кузьмінов, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
О.О. Меліх, доктор економічних наук, доцент
(Одеська національна академія харчових технологій).
Г.Я. Митрофанова, доктор економічних наук, доцент
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
В.С. Момот, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
В.А. Павлова, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
Ю.Є. Петруня, доктор економічних наук, професор
(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро).
І.В. Тараненко, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
В.А. Ткаченко, доктор економічних наук, професор
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).
С.Б. Холод, доктор економічних наук, доцент
(Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро).

EDITORIAL COUNCIL

Head of Editorial Council – Borys Kholod,
Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).

Deputy Head of Editorial Council – Anatolii Zadoia,
Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).

Members of Editorial Council

Sergiy Vakarchuk, Doctor of Physical and Mathematical
Sciences, Full Professor (Alfred Nobel University, Dnipro).
Valentyna Pavlova, Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Anna Stepanova, Doctor of Philology, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Oleg Tarnopolsky, Doctor of Pedagogy, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).

EDITORIAL BOARD

Chief Editor – Borys Kholod,
Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).

Deputy Chief Editor – Anatolii Zadoia,
Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).

Executive Assistant – Liudmyla Pylypchak
(Alfred Nobel University, Dnipro).

Editorial Board Members

Tetiana Bolgar, Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Yurii Danko, Doctor of Economics, Full Professor
(Sumy National Agrarian University).
Galyna Kramarenko, Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Sergiy Kuzminov, Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Olena Melikh, Doctor of Economics, Associate Professor
(Odessa National Academy of Food Technologies).
Ganna Mytrofanova, Doctor of Economics, Associate
Professor (Alfred Nobel University, Dnipro).
Volodymyr Momot, Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Valentyna Pavlova, Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Yurii Petrunia, Doctor of Economics, Full Professor
(University of Customs and Finance, Dnipro).
Iryna Taranenko, Doctor of Economics, Full Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).
Volodymyr Tkachenko, Doctor of Economics,
Full Professor (Alfred Nobel University, Dnipro).
Sergiy Kholod, Doctor of Economics, Associate Professor
(Alfred Nobel University, Dnipro).

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

К. Грїбїнча, PhD, доцент
(Республіка Молдова).
Л.М. Сембієва, доктор економічних наук, професор
(Республіка Казахстан).
Б. Сова, PhD (Республіка Польща).
Саураб Чандра, PhD (Індія).
З. Чекеревац, доктор технічних наук, професор,
"МБ" Університет (Белград, Сербія).
Б. Шлюсарчик, доктор економічних наук, професор
(Республіка Польща).

INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL

Corina Gribincea, PhD, Associate Professor
(Republic of Moldova).
Liazzat Sembiyeva, Doctor of Economics, Full Professor
(Kazakhstan).
Bożena Sowa, PhD (Poland).
Saurabh Chandra, PhD (India).
Zoran Cekerevac, Dr., Full Professor (IT)
(Republic of Serbia).
Bogusław Ślusarczyk, Doctor of Economics, Full Professor
(Poland).

Журнал затверджено до друку і до поширення через мережу Інтернет
за рекомендацією вченої ради Університету імені Альфреда Нобеля
(протокол № 8 від 14 вересня 2021 р.).

Програмні цілі – висвітлення результатів новітніх досліджень проблем і сутності процесів, що відбуваються в економіці у зв'язку з тенденціями розвитку суспільства, а також досягнень у галузі економічної науки та підприємстві у сучасному аспекті економічного і політичного устрою України.

Для економістів, вчених, студентів, аспірантів та всіх тих, хто цікавиться актуальними напрямками розвитку економіки.

Матеріали публікуються українською, російською і англійською мовами.

Журнал «Академічний огляд» затверджено у Переліку наукових фахових видань за категорію «Б» рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (наказ № 886 від 2 липня 2020 р.).

Журнал «Академічний огляд» зареєстровано у міжнародних наукометричних базах і директоріях Ulrich's Periodicals Directory, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Index Copernicus, індексується в Google Scholar та інформаційно-аналітичній системі Національної бібліотеки України імені Вернадського.

Передплатні індекси журналу 01030, 10139.

Редакція не обов'язково поділяє точку зору автора і не відповідає за фактичні або статистичні помилки, яких він припустився.

Усі права застережені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора і редакції. При передрукуванні посилання на «**Академічний огляд**» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 22574-12474ПР від 20.02.2017 р.

Редактори *М.С. Кузнецова, О.О. Шевцова*

Комп'ютерна верстка *А.Ю. Такій*

Підписано до друку 7.10.2021. Формат 70×108/16. Ум. друк. арк. 9,1.

Тираж 300 пр. Зам. № .

Адреса редакції та видавця:

49000, м. Дніпро,
вул. Січеславська Набережна, 18.
Університет імені Альфреда Нобеля
Тел/факс (056) 720-71-54.
e-mail: rio@duan.edu.ua

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04
Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.

С В І Т О В Е Г О С П О Д А Р С Т В О

УДК 339.9(477)

DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-8

О.Б. ПЕЛЕХ,

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту
Рівненського державного гуманітарного університету**СТРУКТУРНІ ЗМІНИ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ
ТОВАРІВ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.**

У статті вмотивовано необхідність дослідження структурних змін експорту та імпорту товарів України. Автор використав методику аналізу структурних змін, яка була детально описана ним у попередніх працях. На основі цієї методики проведено аналіз процесу структурних змін – визначено й проаналізовано інтенсивність (глибину); швидкість; сталість (монотонність) змін експорту та імпорту товарів України. Другий аспект аналізу передбачав аналіз змін структури експорту та імпорту товарів – декомпозицію структурних змін на рівень елементів структури й аналіз на цій підставі змін розміру та змін форми структури. За результатами аналізу показано, що на початку досліджуваного періоду основу товарного експорту складали метали та вироби з них, машини, обладнання і транспорт, продовольчі товари, сільськогосподарська продукція. Наприкінці досліджуваного періоду пріоритети українського товарного експорту змінилися: на перше місце в структурі вийшли продовольчі товари, сільськогосподарська продукція. За змінами в структурі експорту доведено, що світова економіка потребує української сировини і сільськогосподарської продукції – український експорт зберіг свою сировинну орієнтацію. Загалом зміни з точки зору інтересів національної економіки – негативні (неконкурентоспроможність української переробної, легкої та харчової промисловості). Аргументовано, що асиметричною до експорту є структура імпорту українських товарів. Основними складовими імпорту є високотехнологічна продукція, паливно-енергетичні товари, продукція хімічної промисловості, фармацевтична продукція – доказ орієнтації економіки в бік споживання. Зміни в товарній структурі імпорту відбувалися під дією лібералізації тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні у рамках дії зони вільної торгівлі та під впливом подій, які відбуваються на сході країни.

Ключові слова: *структурні зміни, зміна розміру структури, зміна форми структури, імпорт товарів, експорт товарів.*

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується глибокими та стрімкими змінами усіх сфер соціально-економічного життя. Ці зміни є наслідками різних причин і є як локальними, так і глобальними. Структура економіки змінюється загалом і водночас змінюються її елементи. А зовнішньоекономічна діяльність є особливим елементом структури економіки держави. Сучасні економіки творяться головним чином за допомогою розвитку

саме зовнішньої торгівлі. Вони отримують вигоду від торгівлі за рахунок спеціалізації виробництва товарів і надання послуг, використовуючи власні природні ресурси, працю, капітал і технології. Але, незважаючи на наявні перелічені фактори, економічне зростання на сьогодні неможливе без процесів глобалізації – активної участі держави у системі світогосподарських зв'язків. Тому проблема дослідження структурних змін саме зовнішньоекономічної

діяльності є актуальною, і в цьому дослідженні ми зупинимося на питанні аналізу структурних змін експорту та імпорту товарів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання структурних змін та зрушень в економіці було предметом дослідження багатьох зарубіжних науковців: Е. Домар, В. Парето, Р. Солоу, Дж. Стігліц, Р. Стоун, А. Тоффлер, Ф. Хайск, Р. Харрод та ін. В Україні дослідженням проблем структурних змін, зрушень та трансформацій займалися та займаються чимало відомих дослідників, серед яких слід назвати Т. Артьому, С. Білу, А. Гальчинського, В. Геєця, Н. Главацьку, Н. Гражевську, П. Дудкіна, С. Єрохіна, В. Крючкова, В. Коломойцева, Ю. Макогона, Ю. Пахомова, В. Сіденка, А. Філіпенка, А. Чухно, Л. Шинкарук. Слід виокремити праці Ю. Бицюри, Е. Лібанової та Л. Шинкарука, які проводили порівняльний аналіз структур економіки України з країнами Європи, вивчали структуру економіки та проблеми структурної політики.

Однак і надалі у теорії і практиці залишається чимало невирішених питань, серед яких проблеми практичного плану, зокрема питання, що стосуються аналізу структурних змін у зовнішньоекономічній діяльності України. Саме це і послужило основою для вибору предмета нашого дослідження, яке є продовженням попередніх вивчень, пов'язаних з методикою аналізу структурних змін у національній економіці України та застосуванням її на практиці [1–4].

Отже, **метою** нашого дослідження є аналіз структурних змін експорту й імпорту товарів України від початку ХХІ ст.

Результати дослідження. Розробляючи власну методику аналізу структурних змін, ми зупинилися на двох рівнях аналізу: 1) аналіз процесу структурних змін; 2) аналіз змін структури. Перший стосується вивчення динамічних характеристик процесу змін, тоді як другий дає відповідь на питання, як

змінюється досліджувана структура. Аналіз процесу структурних змін базується на визначенні й аналізі трьох оцінок: інтенсивність (глибина) змін; швидкість змін; сталість (монотонність) змін. Другий аспект аналізу – зміни структури – передбачає декомпозицію структурних змін на рівень елементів структури й аналіз на цій підставі змін розміру та змін форми структури. Запропонована методика базується на працях польських дослідників К. Кукули (K. Kukuła), М. Валесяк (M. Walesiak), А. Мрозінської (A. Mrozińska), Е. Василевської (E. Wasilewska), М. Марковської (M. Markowska), Соколовського (A. Sokołowski), М. Цирек (M. Cyrek) [1].

Розпочнемо з аналізу *структури* експорту товарів України, розрахунки якої наведено в табл. 1. На початку досліджуваного періоду основу експорту становили такі групи товарів, як метали та вироби з них (72-83) – 40%, машини, обладнання і транспорт (84-90) – 15%, продовольчі товари і сільськогосподарська продукція (01-24) – 13%, а також паливно-енергетичні товари (27) – 9%, продукція хімічної промисловості, каучук (28-40) – 9%. Однак, як бачимо, наприкінці досліджуваного періоду пріоритети українського товарного експорту змінилися. На перше місце в структурі вийшли продовольчі товари і сільськогосподарська продукція (01-24) – 41%, що на 28% більше за 2002 р. У складі лідерів залишаються метали та вироби з них (72-83) – 23%, машини, обладнання і транспорт (84-90) – 12%, однак частка їхня зменшилася відповідно на 17 та 3%. Частка паливно-енергетичних товарів (27) упала до рівня 2%, продукція хімічної промисловості, каучуку (28-40) – до 5%. Серед решти груп товарів зросла тільки частка мінеральних продуктів (25-26) – з 3 до 7%.

За такими змінами в структурі українського експорту можна зробити висновок, що світова економіка, як правило, потребує української сировини і сільськогосподарської продукції.

«Український експорт у цілому зберіг свою переважно сировинну та напів-сировинну орієнтацію. Хоча в рамках такої орієнтації галузева (товарна) спеціалізація доволі помітно змінюється. При цьому навіть у рамках цієї спеціалізації українського експорту відбуваються зміни, які, з точки зору інтересів розвитку національної економіки, можна розглядати як негативні» [5, с. 52]. Це є одним із свідчень неконкурентоспроможності української переробної, легкої та харчової промисловості.

У табл. 1, а також на рис. 1 наведено показники динаміки змін, які мали місце у структурі українського експорту. Бачимо, що найвища інтен-

сивність змін спостерігалася в 2009 і 2012 рр., а також у 2015 р. Найнижчі зміни мали місце у 2017–2018, 2011 і 2007 рр. Однак до початку економічної кризи інтенсивність змін була незначною, але більш-менш стабільною. У післякризовий період інтенсивність змін набуває стрибкоподібного характеру: значні зміни стрімко переходять у відсутність змін і навпаки. Те саме стосується і швидкості змін. Стосовно монотонності, то з погляду переходу структури експорту 2002 р. до структури експорту 2018 р. у перші роки мав місце істотний відхід від цієї лінії розвитку, однак поступово ситуація стабілізувалася і хаотичність змін дещо зменшилася.

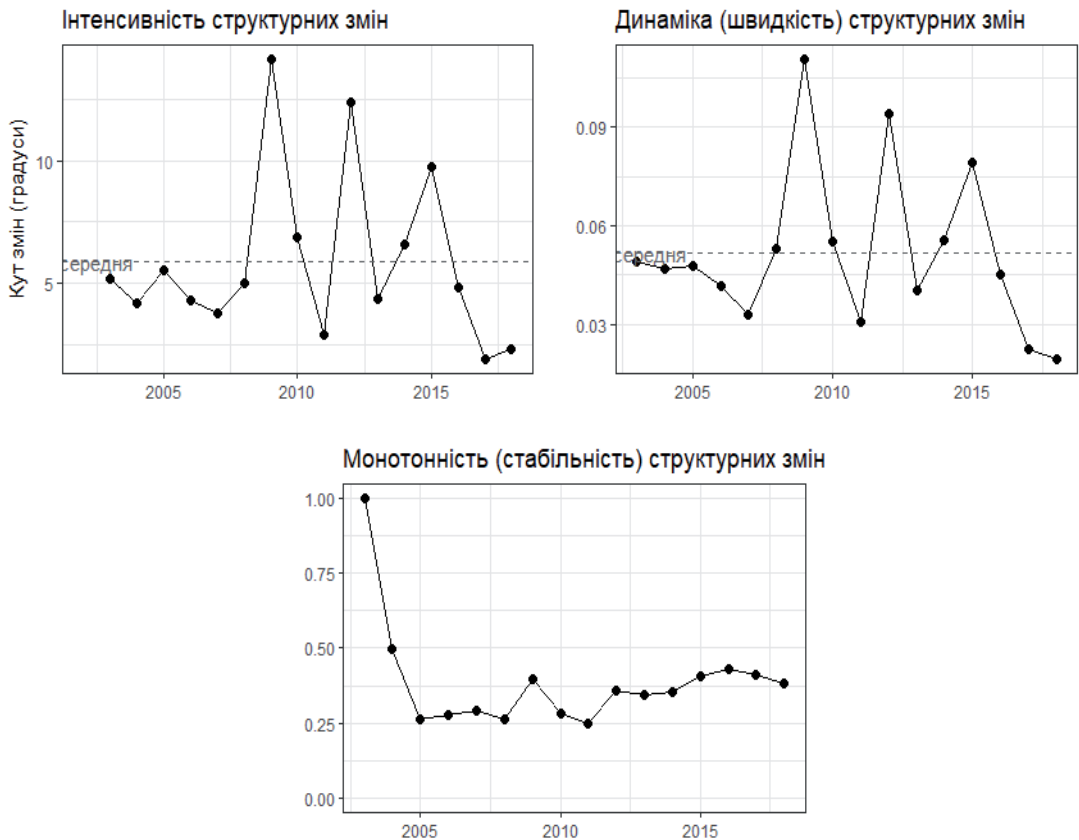

Рис. 1. Динаміка показників структурних змін експорту товарів України, 2002–2018 рр.

Джерело: власні розрахунки автора.

Структура експорту товарів України і показники процесу структурних змін, 2002–2018 рр.*

Рік	01-24 Продовольчі товари і с/г продукція	25-26 Мінеральні продукти	27 Лавино-енергетичні товари	28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	41-43 Шкіряна сировина, хутро та вироби	44-49 Деревина та целюлозно-паперові вироби	50-67 Текстиль, вироби з нього, взуття	68-71 Вироби з каменю, скла, кераміки	72-83 Метали та вироби з них	84-90 Машини, обладнання і транспорт	91-99 Інші товари	Оцінка параметрів процесу структурних змін			
												Інтенси́вність	Швидкість	Ста́лість / монотонність	
2002	0,13	0,03	0,09	0,09	0,01	0,03	0,04	0,01	0,40	0,15	0,02	–	–	–	–
2003	0,12	0,03	0,12	0,10	0,01	0,03	0,04	0,01	0,37	0,16	0,02	5,18	0,05	1,00	0,05
2004	0,11	0,03	0,10	0,10	0,01	0,03	0,03	0,01	0,40	0,17	0,02	4,17	0,05	0,50	0,05
2005	0,13	0,04	0,10	0,10	0,01	0,03	0,03	0,01	0,41	0,14	0,01	5,55	0,05	0,26	0,05
2006	0,12	0,03	0,07	0,11	0,01	0,03	0,03	0,01	0,43	0,14	0,02	4,28	0,04	0,28	0,04
2007	0,13	0,03	0,05	0,10	0,01	0,03	0,02	0,01	0,42	0,17	0,02	3,77	0,03	0,29	0,03
2008	0,16	0,04	0,06	0,09	0,01	0,03	0,02	0,01	0,41	0,16	0,01	5,01	0,05	0,26	0,05
2009	0,24	0,04	0,05	0,08	0,00	0,04	0,02	0,01	0,32	0,17	0,02	14,14	0,11	0,40	0,11
2010	0,19	0,06	0,07	0,08	0,00	0,03	0,02	0,01	0,34	0,18	0,01	6,90	0,06	0,28	0,06
2011	0,19	0,07	0,08	0,09	0,00	0,03	0,02	0,01	0,32	0,17	0,01	2,89	0,03	0,25	0,03
2012	0,26	0,06	0,05	0,09	0,00	0,03	0,01	0,01	0,27	0,19	0,02	12,38	0,09	0,36	0,09
2013	0,27	0,07	0,05	0,08	0,00	0,04	0,02	0,01	0,28	0,17	0,02	4,35	0,04	0,35	0,04
2014	0,31	0,08	0,04	0,07	0,00	0,04	0,02	0,01	0,28	0,14	0,02	6,56	0,06	0,35	0,06
2015	0,38	0,07	0,01	0,07	0,00	0,05	0,02	0,01	0,25	0,13	0,02	9,77	0,08	0,41	0,08
2016	0,42	0,06	0,01	0,05	0,00	0,05	0,02	0,01	0,23	0,12	0,02	4,84	0,05	0,43	0,05
2017	0,41	0,07	0,02	0,05	0,00	0,04	0,02	0,01	0,23	0,12	0,02	1,91	0,02	0,41	0,02
2018	0,39	0,07	0,02	0,05	0,00	0,04	0,02	0,01	0,25	0,12	0,02	2,30	0,02	0,38	0,02

*Власні розрахунки автора на підставі даних Держстату України [6].

Показники зміни розміру структури товарного експорту (табл. 2), якщо виключити 2009 р., засвідчують зростання експорту всіх груп товарів до 2011 р. Однак починаючи з 2012 р. має місце спад експорту окремих груп товарів, який поступово охоплює щораз більше груп товарів. І лише з 2017 р. цей спад переходить у зростання всіх елементів структури експорту.

Якщо поглянути на зміну форми структури (табл. 2), то якоїсь виняткової закономірності щодо переваг зміни однієї групи товарів за рахунок інших груп не спостерігається: щороку перелік груп товарів, частка яких зростає, змінюється. Однак найчастіше приріст змін мали такі групи товарів, як продовольчі товари та сільськогосподарська продукція (01-24), деревина та целюлозно-паперові вироби (44-49), а також вироби зі скла, каменю, кераміки (68-71). Найчастіше зменшувалася частка таких груп товарів, як паливно-енергетичні товари (27), продукція промисловості та каучук (28-40), а також текстиль, текстильні вироби та взуття (50-67).

Дослідження показали, що в середньому між часткою груп товарів у структурі товарного експорту і часткою у змінах структури існує значна кореляція, тобто чим більшою є частка якоїсь групи товарів у структурі імпорту, тим більше ця група товарів впливає на зміну структури експорту. Результати такої залежності між відповідними частками, а також за рангом у списку груп товарів наведено на рис. 2. Нижній графік показує нам ті групи товарів, які виходять за межі цієї залежності. Інакше кажучи, визначено ті групи товарів, які виділяються на тлі інших: частка яких у структурі зростає або спадає випереджальними темпами. До груп товарів, у яких це відхилення перевищує 1,5%, належать машини, обладнання і транспорт (84-90), паливно-енергетичні товари (27) і продовольчі товари та сільськогосподарська продукція (01-24).

Як бачимо з рис. 3, динаміка частки в структурі перших двох груп товарів була спадною, і частка у зміні структури в половині випадків (років) була від'ємною. Щодо частки продовольчих товарів та сільськогос-

подарської продукції, то їхня частка загалом зростала, від'ємні значення частки в зміні структури мали місце в 2009 р., а також після початку воєнних дій на сході України.

Асиметричною до експорту є структура імпорту українських товарів (табл. 3). На першому місці в структурі імпорту перебувають паливно-енергетичні товари (27), на другому – машини, обладнання та транспорт (84-90), далі – продукція хімічної промисловості і каучук (28-40) і, що не відповідає асиметрії, продовольчі товари та сільськогосподарська продукція (01-24). Однак частка всіх цих товарів протягом періоду змінювалася: паливно-енергетичні товари (27) – спад від 39% у 2002 р. до 23% у 2018 р., машини, обладнання і транспорт (84-90) – зростання від 22 до 30%, продукція хімічної промисловості (28-40) – зростання від 12% до 19%. Частка решти груп товарів або незначно змінювалася, або коливалася, як у випадку продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції (01-24 – від 7 до 11%).

Як бачимо, основними складовими імпорту є високотехнологічна продукція (електричні машини та устаткування, ядерні реактори, автомобілі та транспортні засоби, прилади та оптичні апарати), паливно-енергетичні товари, фармацевтична продукція, що є одним із непрямих доказів орієнтації економіки України в бік споживання.

Варто також зазначити, що значною мірою зміни в товарній структурі імпорту з ЄС відбувалися під дією лібералізації тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні у рамках дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Згідно з Угодою мита на імпорт європейських товарів в Україну зменшуються протягом 5–10 років, починаючи з 1 січня 2016 р., тоді як ЄС зобов'язався усунути більшість митних ставок одразу. «Завдяки тарифній лібералізації на нашому ринку з'являться дешевші європейські товари, що, з одного боку, загострить конкуренцію, а з іншого – стимулюватиме вітчизняних виробників удосконалювати свій товар. Згідно з Угодою розміщені в Україні виробництва повинні будуть запровадити європейські стандарти протягом семи років» [7, с. 89].

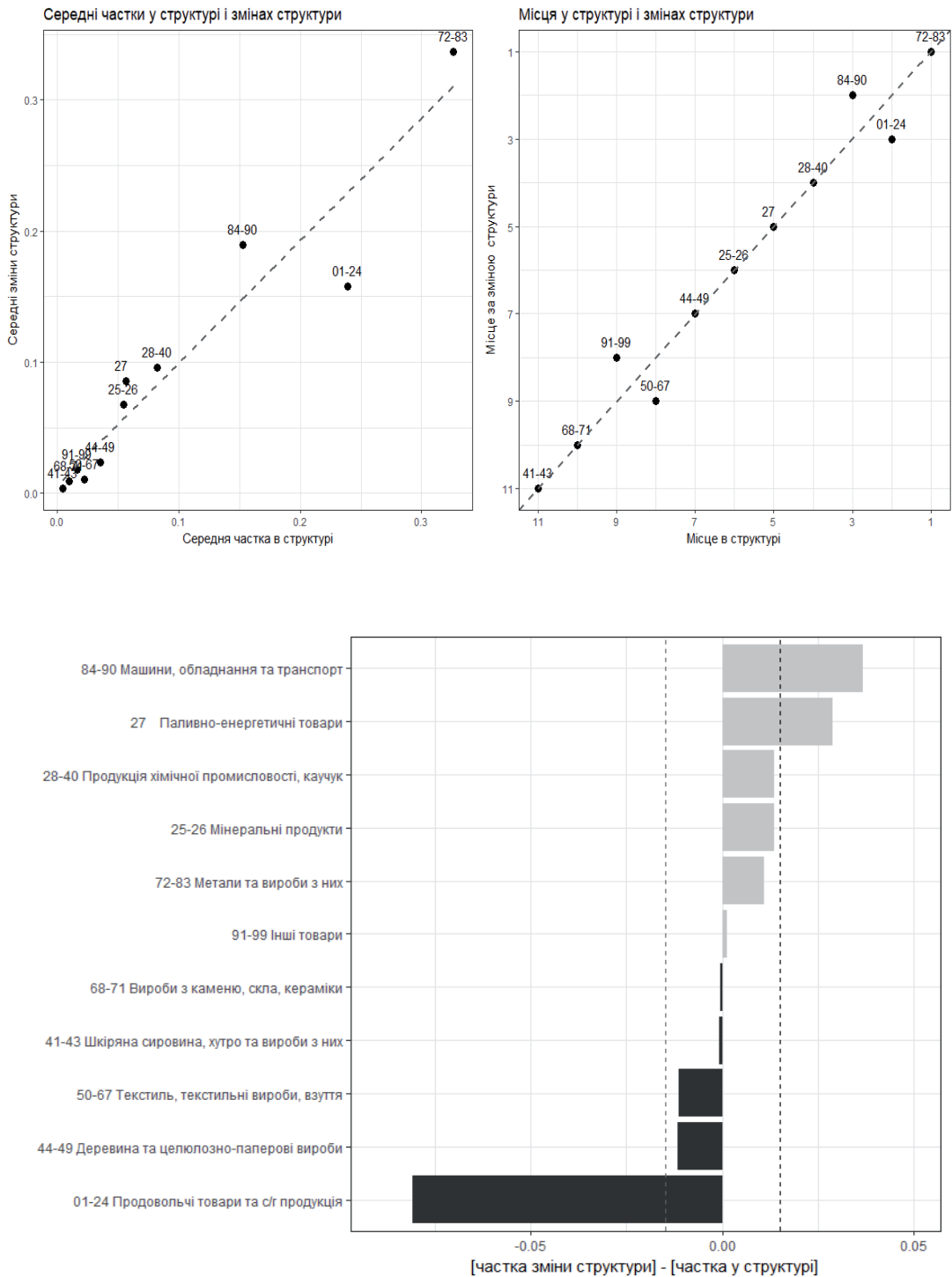

Рис. 2. Експорт товарів України, 2002–2018 рр.: зіставлення місця груп товарів у структурі експорту (вгорі); списки груп товарів, впорядковані за різницею між середньою часткою зміни в структурі і середньою часткою в структурі.

Джерело: власні розрахунки автора.

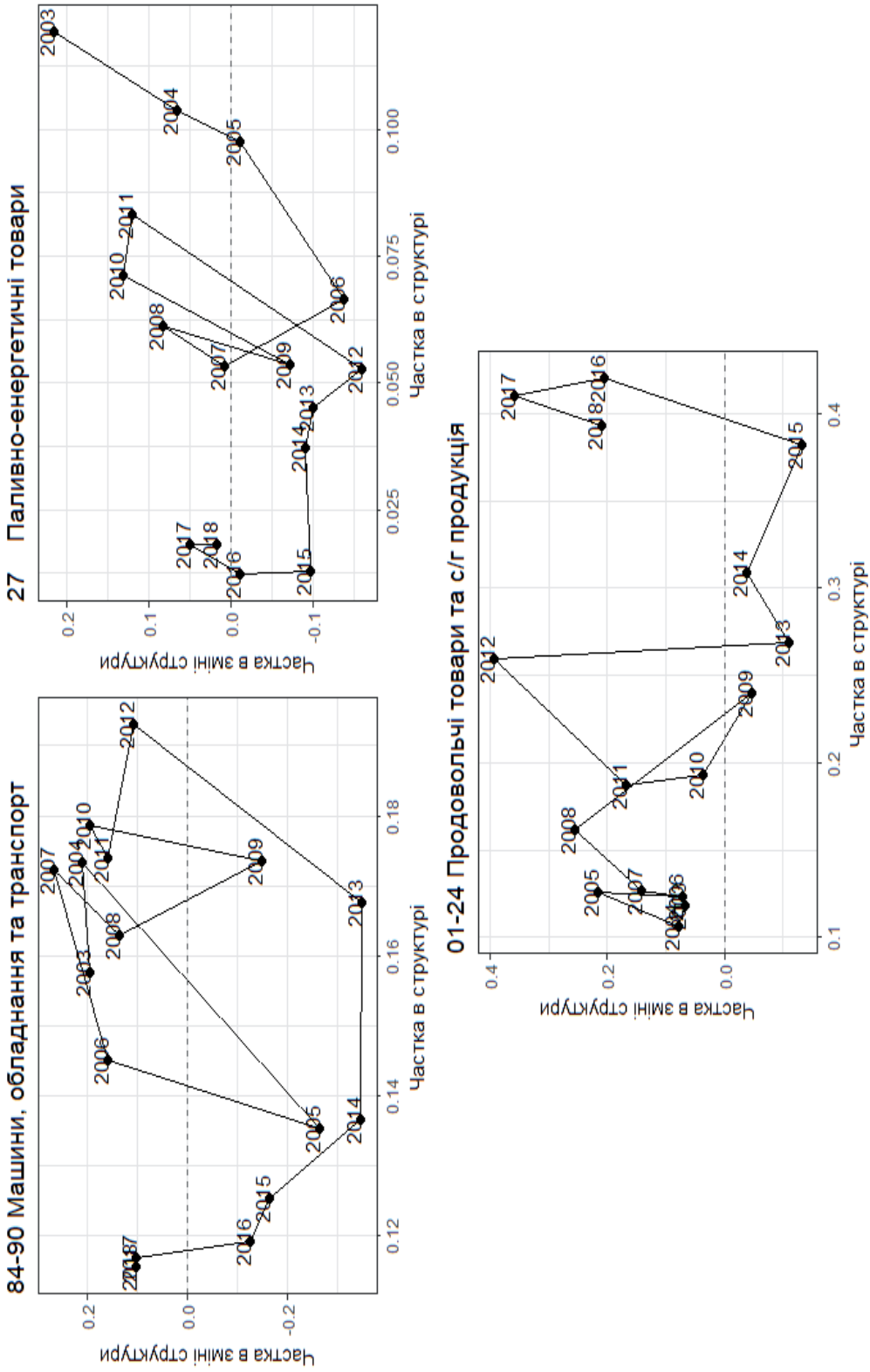

Рис. 3. Частка в структурі і частка в зміні структури окремих складників експорту товарів України, 2002–2018 рр.
Джерело: власні розрахунки автора.

З табл. 3 та рис. 4 бачимо, що винятково висока *інтенсивність* змін у структурі імпорту товарів мала місце в 2009 р., що було зумовлено кризою, і в 2016 р. – після набуття чинності зазначеної Угоди. Однак з погляду *монотонності* змін рівень хаотичності змін після 2009 р. істотно зріс.

Щодо *змін розміру* структури (табл. 4), то ситуація подібна до тієї, що мала місце в експорті товарів. Якщо не брати до уваги 2009 р., то розмір імпорту всіх груп товарів зростав практично протягом усього періоду. Починаючи з 2012 р. до 2015 р. мав місце спад імпорту за всіма групами товарів, з 2016 р. розміри імпорту зростають, а з 2017 р. має місце зростання всіх складників.

У змінах *форми структури* (табл. 4) також не спостерігається сталої закономірності щодо пріоритету якоїсь групи товарів над рештою. Однак чітко видно, що переважно частка у змінах форми імпорту деревини та целюлозно-паперових виробів (44-49) була від'ємною, а продукції хімічної промисловості (28-40), машин, обладнання і транспорту (84-90), а також металів і виробів з них (41-43) – додатною.

Аналогічно, як і у випадку експорту, частка груп товарів у структурі імпорту тісно корелює з часткою у змінах структури, тобто ті групи товарів, які мають більшу частку у структурі, мають більший вплив на зміни цієї структури. Результати такої залежності показано на рис. 5. З нижнього графіка видно, що тільки дві групи товарів виходять за межі 1,5% інтервалу цієї залежності. Це – машини, обладнання і транспорт (84-90), а також продукція хімічної промисловості, каучук (28-40).

Рис. 6 демонструє нам двовимірну динаміку структури імпорту цих груп товарів. Як бачимо, частка імпорту машин, обладнання і транспорту (84-90) спочатку зростала (до 2007 р.), у 2009 р. мав місце її найбільший спад, після якого маємо поступове, хоча й з певними відступами, зростання. Частка продукції хімічної промисловості, каучуку (28-40) також зростала, динаміка її зростання є більш послідовною. Однак в останні два роки спостерігаємо деякий спад. Частка обох групи товарів у зміні структури була від'ємною у 2009 р., а також у 2013–2015 рр., що пов'язано із загальним економічним спадом, який припав на вказані роки.

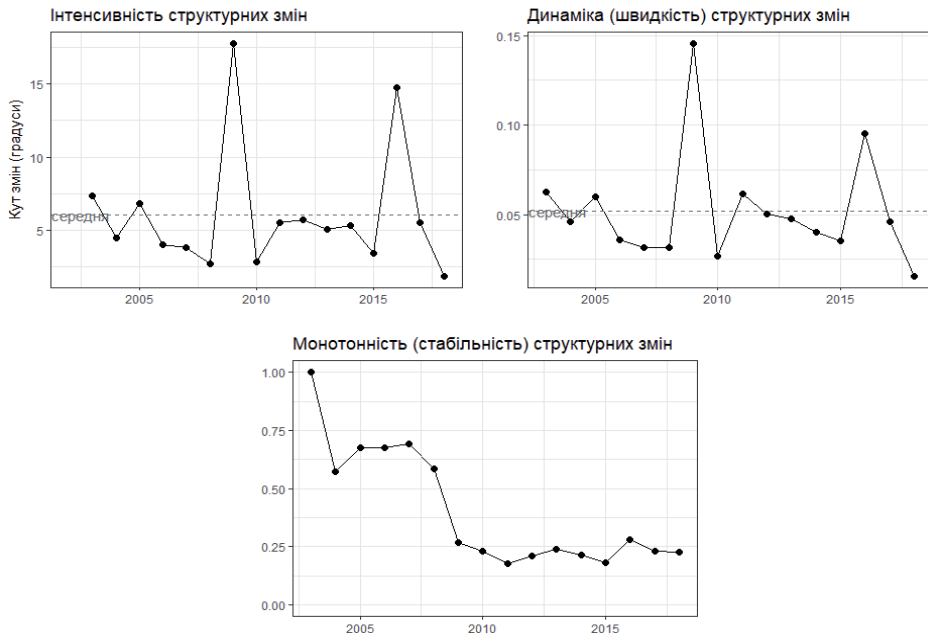

Рис. 4. Динаміка показників структурних змін імпорту товарів України, 2002–2018 рр.

Джерело: власні розрахунки автора.

Структура імпорту товарів України і показники процесу структурних змін, 2002–2018 рр.*

Рік	01-24 Продовольчі товари і с/г продукція	25-26 Мінеральні продукти	27 Паливно-енергетичні товари	28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	41-43 Шкіряна сировина, хутро та вироби	44-49 Деревина та целюлозно-паперові вироби	50-67 Текстиль, виробі з нього, взуття	68-71 Вироби з каменю, скла, кераміки	72-83 Метали та виробі з них	84-90 Машини, обладнання і транспорт	91-99 Інші товари	Оцінка параметрів процесу структурних змін		
												Інтенсивність	Швидкість	Стабільність / Монотонність
2002	0,07	0,02	0,39	0,12	0,00	0,05	0,04	0,01	0,05	0,22	0,02			
2003	0,09	0,03	0,34	0,12	0,00	0,04	0,04	0,01	0,05	0,25	0,02	7,33	0,06	1,00
2004	0,07	0,02	0,35	0,13	0,00	0,03	0,04	0,01	0,06	0,27	0,02	4,49	0,05	0,57
2005	0,07	0,03	0,30	0,14	0,00	0,03	0,05	0,02	0,07	0,28	0,02	6,85	0,06	0,67
2006	0,07	0,02	0,28	0,14	0,00	0,03	0,04	0,02	0,07	0,30	0,02	4,01	0,04	0,68
2007	0,07	0,02	0,26	0,14	0,00	0,03	0,03	0,02	0,08	0,33	0,02	3,81	0,03	0,69
2008	0,08	0,03	0,27	0,13	0,00	0,03	0,03	0,03	0,07	0,31	0,02	2,66	0,03	0,59
2009	0,11	0,02	0,32	0,18	0,00	0,04	0,04	0,02	0,06	0,20	0,02	17,79	0,15	0,27
2010	0,09	0,03	0,32	0,17	0,00	0,03	0,04	0,02	0,07	0,21	0,02	2,84	0,03	0,23
2011	0,08	0,02	0,35	0,15	0,00	0,03	0,03	0,02	0,07	0,24	0,02	5,53	0,06	0,18
2012	0,09	0,02	0,31	0,15	0,00	0,03	0,04	0,02	0,06	0,26	0,02	5,73	0,05	0,21
2013	0,11	0,01	0,28	0,17	0,00	0,03	0,04	0,02	0,07	0,25	0,02	5,04	0,05	0,24
2014	0,11	0,02	0,28	0,19	0,00	0,03	0,04	0,02	0,06	0,22	0,02	5,28	0,04	0,22
2015	0,09	0,02	0,29	0,20	0,00	0,03	0,04	0,02	0,05	0,23	0,02	3,41	0,04	0,18
2016	0,10	0,02	0,20	0,22	0,01	0,03	0,05	0,02	0,06	0,29	0,02	14,77	0,10	0,28
2017	0,09	0,02	0,24	0,20	0,01	0,02	0,04	0,01	0,06	0,30	0,02	5,53	0,05	0,23
2018	0,09	0,01	0,23	0,19	0,00	0,02	0,04	0,01	0,06	0,30	0,03	1,86	0,02	0,23

*Власні розрахунки автора на підставі даних Держстату України [6].

Таблиця 4

Зміни розмірів і форми структури імпорту товарів України, 2003–2018 рр.*

Рік	Зміна розміру										Зміна форми											
	01-24 Продовольчі товари і с/т	25-26 Мінеральні продукти	27 Паливно-енергетичні товари	28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	41-43 Шкіряна сировина, хутро та вироби з них	44-49 Деревина та целюлозно-паперові вироби	50-67 Текстиль, вироби з нього, взуття	68-71 Вироби з каменю, скла, кераміки	72-83 Метали та вироби з них	84-90 Машини, обладнання і транспорт	91-99 Інші товари	01-24 Продовольчі товари і с/т	25-26 Мінеральні продукти	27 Паливно-енергетичні товари	28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	41-43 Шкіряна сировина, хутро та вироби з них	44-49 Деревина та целюлозно-паперові вироби	50-67 Текстиль, вироби з нього, взуття	68-71 Вироби з каменю, скла, кераміки	72-83 Метали та вироби з них	84-90 Машини, обладнання і транспорт	91-99 Інші товари
2003	0,18	0,04	0,20	0,11	0,00	0,03	0,03	0,01	0,06	0,32	0,01	0,23	0,03	-0,40	-0,02	0,00	-0,03	0,00	0,03	0,20	0,20	-0,02
2004	-0,04	0,01	0,35	0,13	0,00	0,00	0,02	0,03	0,09	0,32	0,03	-0,31	-0,04	0,10	0,05	0,00	-0,10	0,01	0,09	0,22	0,22	0,03
2005	0,11	0,03	0,07	0,19	0,01	0,04	0,09	0,10	0,10	0,32	0,00	0,07	0,01	-0,46	0,11	0,00	0,01	0,06	0,07	0,08	0,08	-0,04
2006	0,05	-0,01	0,22	0,15	0,00	0,03	-0,01	0,02	0,09	0,40	0,02	-0,05	-0,10	-0,18	0,04	0,00	-0,02	0,00	0,08	0,36	0,36	0,02
2007	0,06	0,03	0,21	0,15	0,00	0,03	0,00	0,02	0,09	0,39	0,01	-0,04	0,06	-0,30	0,02	-0,01	-0,01	0,01	0,07	0,34	0,34	-0,02
2008	0,09	0,05	0,28	0,11	0,00	0,02	0,04	0,04	0,07	0,28	0,02	0,12	0,15	0,06	-0,16	0,00	-0,05	0,04	0,10	-0,06	-0,23	0,03
2009	-0,04	-0,04	-0,20	-0,09	0,00	-0,02	-0,02	-0,04	-0,09	-0,44	-0,02	0,11	-0,02	0,19	0,14	0,00	0,03	0,02	-0,03	-0,05	-0,38	0,00
2010	0,05	0,03	0,32	0,14	0,00	0,02	0,05	0,03	0,09	0,24	0,02	-0,26	0,03	0,01	-0,18	0,00	-0,07	0,06	0,04	0,17	0,17	0,01
2011	0,03	0,00	0,40	0,11	0,00	0,01	-0,01	0,03	0,07	0,33	0,01	-0,15	-0,06	0,19	-0,12	0,00	-0,05	-0,10	0,03	0,01	0,27	-0,02
2012	0,14	-0,01	-0,28	0,06	0,01	-0,01	0,12	-0,03	-0,05	0,28	0,02	0,12	-0,01	-0,36	0,03	0,00	-0,01	0,11	-0,04	-0,07	0,22	0,02
2013	0,07	-0,02	-0,51	0,00	0,00	0,01	-0,01	0,02	-0,02	-0,31	-0,02	0,18	-0,01	-0,35	0,16	0,00	0,05	0,02	0,05	0,03	-0,13	0,00
2014	-0,09	-0,01	-0,27	-0,12	0,00	-0,03	-0,04	-0,03	-0,07	-0,33	0,00	0,06	0,03	0,03	0,28	0,01	-0,01	0,01	-0,04	-0,05	-0,39	0,08
2015	-0,15	-0,01	-0,25	-0,16	0,00	-0,03	-0,04	-0,03	-0,08	-0,21	-0,03	-0,26	0,06	0,17	0,18	0,01	-0,02	0,03	-0,07	-0,11	0,07	-0,04
2016	0,05	-0,02	-0,37	0,10	0,01	0,01	0,02	0,01	0,04	0,36	0,01	0,03	-0,03	-0,47	0,06	0,00	0,01	0,01	0,03	0,34	0,34	0,00
2017	0,04	0,02	0,37	0,13	0,00	0,01	0,02	0,00	0,07	0,33	0,01	-0,13	0,00	0,39	-0,20	0,00	-0,04	-0,06	-0,03	0,02	0,09	-0,02
2018	0,10	0,00	0,22	0,11	0,00	0,02	0,05	0,02	0,07	0,34	0,06	0,05	-0,07	-0,05	-0,37	0,00	0,04	0,01	0,06	0,17	0,17	0,17

*Власні розрахунки автора.

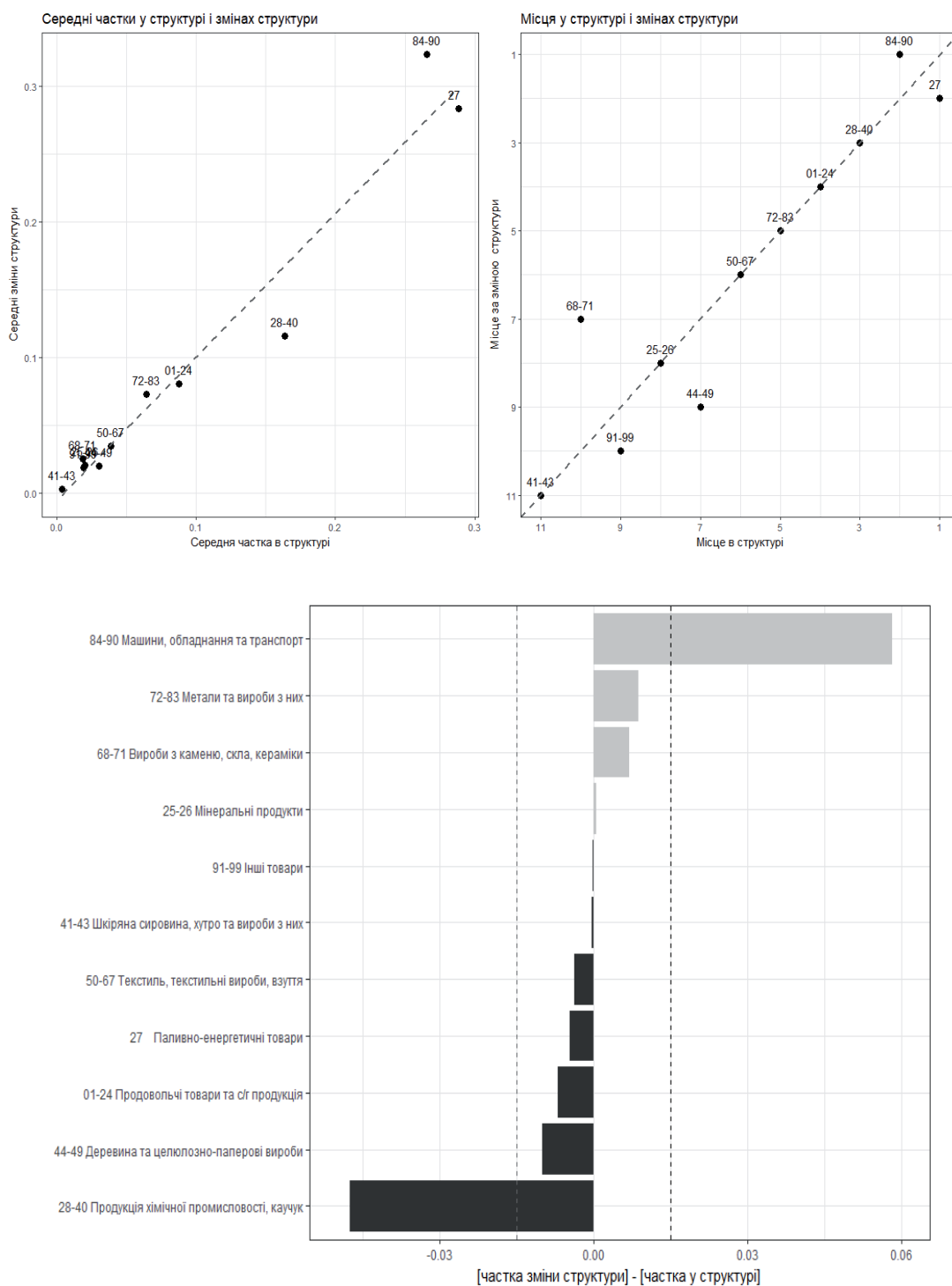

Рис. 5. Імпорт товарів України, 2002–2018 рр.: зіставлення місця груп товарів у структурі експорту (вгорі); списки груп товарів, впорядковані за різницею між середньою часткою зміни в структурі і середньою часткою в структурі.

Джерело: власні розрахунки автора.

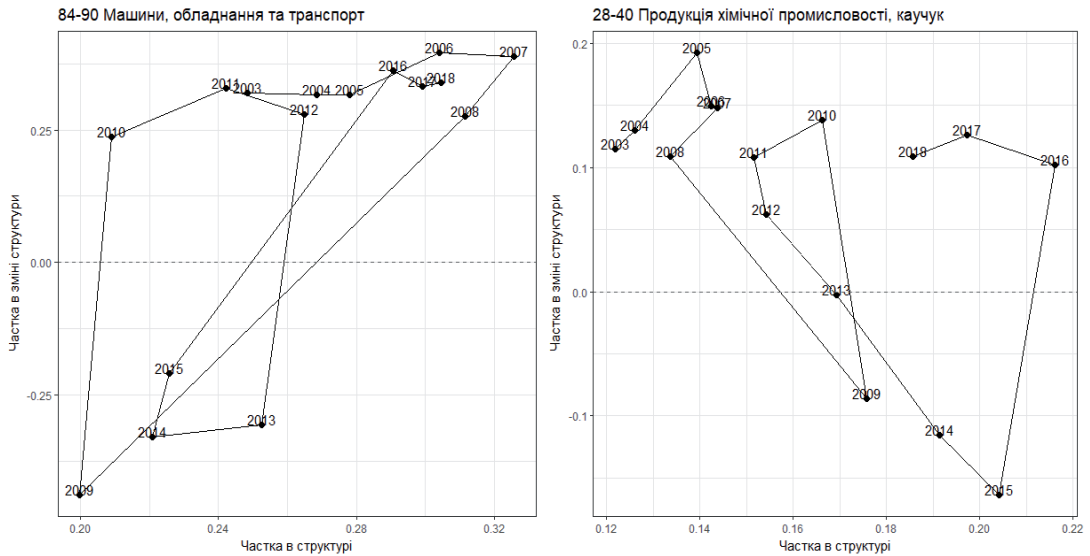

Рис. 6. Частка в структурі й частка в змінах структури окремих складників імпорту товарів України, 2002–2018 рр.

Джерело: власні розрахунки.

Висновки. На початку досліджуваного періоду основу товарного експорту становили такі групи товарів, як метали та вироби з них, машини, обладнання і транспорт, продовольчі товари і сільськогосподарська продукція. Однак наприкінці досліджуваного періоду пріоритети українського товарного експорту змінилися: на перше місце в структурі вийшли продовольчі товари і сільськогосподарська продукція. За змінами в структурі експорту можна зробити висновок, що світова економіка потребує української сировини і сільськогосподарської продукції, тобто український експорт у цілому зберіг свою переважно сировинну та напівсировинну орієнтацію. Хоча у рамках такої орієнтації галузева спеціалізація доволі помітно змінилася. При цьому навіть у рамках цієї спеціалізації українського експорту

відбуваються зміни, які з точки зору інтересів розвитку національної економіки можна розглядати як негативні. Це є одним із свідчень неконкурентоспроможності української переробної, легкої та харчової промисловості. Асиметричною до експорту є структура імпорту українських товарів. Основними складовими імпорту є високотехнологічна продукція, паливно-енергетичні товари, продукція хімічної промисловості, фармацевтична продукція, що є одним із непрямих доказів орієнтації економіки України в бік споживання. Значно мірою зміни в товарній структурі імпорту відбувалися під дією лібералізації тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні у рамках дії зони вільної торгівлі, а також під впливом подій, які відбуваються на сході країни.

Список використаної літератури

1. Пелех О.Б., Юськів Б.М. Аналіз структурних змін в економіці: методологія та методика. *Економіка та держава*. 2019. № 3. С. 16–22.
2. Пелех О.Б. Аналіз структурних змін в економіці: пропозиція і використання ресурсів у зведених національних рахунках України та Польщі. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7436>

3. Пелех О.Б. Структурні зміни ВВП України з позиції зайнятості за видами економічної діяльності. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 25. С. 128–134. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/25-2018>
4. Пелех О.Б. Динаміка макроекономічних змін у структурі валового внутрішнього продукту України. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=10>
5. Кулицький С.П. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. *Україна: події, факти, коментарі*. 2015. № 23. С. 49–59.
6. Товарна структура зовнішньої торгівлі / Держстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt0119_u.htm
7. Мельник Т.М., Туницька Ю.М. Аналіз товарної структури імпорту України з країн ЄС. *Young Scientist*. 2016. № 7 (34). С. 89–94.

References

1. Pelekh, O.B., Yus'kiv, B.M. (2019), *Analiz strukturnykh zmin v ekonomitsi: metodolohiia ta metodyka* [Structural economy changes analysis: methods and methodology of study]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 3, pp. 16-22.
2. Pelekh, O.B. (2019). *Analiz strukturnykh zmin v ekonomitsi: propozytsiia i vykorystannia resursiv u zvedenykh natsionalnykh rakhunkakh Ukrainy ta Polshchi* [Analysis of structural changes in the economy: proposal and use of resources in consolidated accounts of Ukraine and Poland]. *Efektivna ekonomika*, no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7436> (accessed 06 April 2021).
3. Pelekh, O.B. (2018). *Strukturni zminy VVP Ukrainy z pozytsii zajniateosti za vydamy ekonomichnoi diial'nosti* [Ukrainian GDP structural changes in terms of employment upon the types of economic activity]. *Infrastruktura rynku*, vol. 25. Available at: <http://www.market-infr.od.ua/uk/25-2018> (accessed 06 April 2021).
4. Pelekh, O.B. (2018). *Dynamika makroekonomichnykh zmin u strukturi valovoho vnutrishn'oho produktu Ukrainy* [Microeconomic changes dynamics in the Ukrainian GDP structure]. *Efektivna ekonomika*, vol. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=10> (accessed 06 April 2021).
5. Kulyts'kyj, S. P. (2015). *Pytannia transformatsii ukrains'koi zovnishn'oi torhivli na suchasnomu etapi* [Issues of transformation of Ukrainian foreign trade at the present stage]. *Ukraina: podii, fakty, komentari*, no. 23, pp. 49-59.
6. State Statistics Service of Ukraine (2019). *Tovarna struktura zovnishn'oi torhivli* [Commodity structure of foreign trade]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/znr/znr_u_12.htm (accessed 06 April 2021).
7. Mel'nyk, T.M., Tunits'ka Yu.M. (2016). *Analiz tovarnoi struktury importu Ukrainy z krain YeS* [Analysis commodity structure of imports from the EU in Ukraine]. *Young Scientist*, no. 7 (34), pp. 89-94.

STRUCTURAL CHANGES IN EXPORTS AND IMPORTS OF UKRAINIAN GOODS AT THE BEGINNING OF THE 21st CENTURY

Oksana B. Pelekh, Rivne State Humanitarian University (Ukraine).

E-mail: peleho@ukr.net

DOI: 10.32342/2074-5354-2021-2-55-8

Key words: *structural changes, changes in size of structure, changes in shape of structure, imports of goods, exports of goods.*

The article proves the need to study the structural changes in exports and imports of Ukrainian goods. In view of this, the author used his own method of quantitative analysis of structural changes, which was described in detail by him in previous works. The proposed method is based in part on the

work of Polish researchers. On the basis of this method the analysis of process of structural changes which provides definition and an estimation of intensity (depth) of changes; development of changes; constancy (monotony) of changes in exports and imports of Ukrainian goods is carried out. The second aspect of the analysis involved the analysis of changes in the structure of exports and imports of goods, which involves the decomposition of structural changes at the level of structural elements and analysis of changes in size and shape of the structure on this basis. According to the results of the analysis, it is shown that at the beginning of the study period the metals and metal products, machinery, equipment and transport, food products and agricultural products were the basis of exports of goods. At the end of the study period, the priorities of Ukrainian exports of goods changed: the food products and agricultural products came in the first place in the structure. Changes in the structure of exports have shown that the world economy needs Ukrainian raw materials and agricultural products, i.e. Ukrainian exports have saved their raw materials and semi-raw materials orientation. In general, changes in terms of the interests of the national economy can be considered as negative. This is one of the evidences of non-competitiveness of the Ukrainian processing, light and food industries. It is argued that the structure of imports of Ukrainian goods is asymmetric to exports. The main components of imports are high-tech products (electrical machinery and equipment, nuclear reactors, cars and vehicles, devices and optical devices), fuel and energy products, chemical products, pharmaceuticals, which is one of the indirect proofs of the orientation of Ukraine's economy towards consumption. It should be noted that changes in the import's goods structure took place under the influence of liberalization of tariff regulation of foreign trade in Ukraine under the Association Agreement between Ukraine and the European Union and under the influence of events in the east. Analysis of exports and imports of goods in Ukraine has shown that the current structure of production preserves the export orientation of the national economy and its raw material specialization, and this increases the dependence of the Ukrainian economy on market fluctuations in international markets.

Одержано 25.08.2021.